

2025-01-16

Arbetsmiljöverket
arbetsmiljoverket@av.se
Ert dnr: 2023/072136

Yttrande

Förslag från Arbetsmiljöverket på fyra ändringsföreskrifter

Sobona – Kommunala företagens arbetsgivarorganisation inkommer med yttrande avseende förslaget till föreskrifter och allmänna råd om ändring i Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd om:

- risker i arbetsmiljön (AFS 2023:10),
- gränsvärden för luftvägsexponering i arbetsmiljön (AFS 2023:14), och
- medicinska kontroller i arbetslivet (AFS 2023:15), del ett och del två.

Förslagen grundar sig på att EU-direktiv ska införlivas i Sveriges nationella regelverk på arbetsmiljöområdet. Främst handlar det om EU-direktiv (EU) 2024/4869 samt EU-direktiv 2004/37/EG.

Förändringarna föreslås sänka luftvägsvärdet för bly (AFS 2023:14) och de biologiska gränsvärdena för halten bly i blod (AFS 2023:15) samt införandet av nya luftvägsvärden för diisocyanater (AFS 2023:14).

Utöver de ämnen som berörs av direktiv har Arbetsmiljöverket valt att föreslå ett sänkt luftgränsvärde för krom (VI)-föreningar och ett luftgränsvärde för trikloramin i AFS 2023:14.

Vidare föreslår Arbetsmiljöverket en justering i föreskrifterna om risker i arbetsmiljön (AFS 2023:10) gällande vilka paragrafer som gäller för verksamheter och arbeten som omfattas av de särskilda kraven för cancerframkallande, mutagena och reproduktionsstörande kemiska ämnen (CMR-ämnen).

Sammanfattning

- Sobona avstyrker Arbetsmiljöverket förslag på ändring avseende krav beträffande de CMR-ämnen i AFS 2023:10 som innebär dubbelregleringar.
- Sobona avstyrker Arbetsmiljöverkets förslag på ett gränsvärde för trikloramin genom en ändring i Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd i AFS 2023:14 om gränsvärden för luftvägsexponering i arbetsmiljön. Sobona anser att förslaget som har stora ekonomiska konsekvenser avseende bemanning, drift och anläggningskostnader för bland annat badhallar behöver utredas mer.

- Sobona tillstyrker de föreslagna ändringarna för bly från Arbetsmiljöverket föreskrifterna om gränsvärden vid luftvägsexponering i arbetsmiljön (AFS 2023:14) och medicinska kontroller i arbetslivet (AFS 2023:15)
- Sobona avstyrker Arbetsmiljöverket förslag att ändra gränsvärdet för diisocyanater.
- Sobona avstyrker Arbetsmiljöverket förslag att ändra gränsvärdet för krom(VI).

Generella synpunkter

Sobona ser positivt på att arbetsmiljöförhållanden med stöd av mer kunskapsbaserad forskning förbättras och att risken för exponering av skadliga ämnen i arbetslivet minimeras.

Gränsvärden bör kunna försvaras utifrån hälso-, ekonomiska och tekniska aspekter och vara praktiskt genomförbara. Generellt bör gränsvärden föras in på liknande sätt inom EU för att säkerställa lika förutsättningar för arbetsgivare och arbetstagare inom unionen.

I övrigt anser Sobona att dubbelregleringar ska undvikas samt att krav på arbetsmiljöområdet ska vara rimliga, begripliga och genomförbara.

Specifika synpunkter

Verksamheter och arbeten som omfattas av krav på CMR-ämnen

I konsekvensutredningen skriver Arbetsmiljöverket att syftet med de föreslagna ändringarna för CMR-ämnen är att tydliggöra vad som gäller och skapa bättre överensstämmelse med EU-direktivet.

Hantering av asbest regleras i ett eget EU-direktiv (2009/148/EG). Detta direktiv har Sverige implementerat genom AFS 2023:13 3 kap. Asbest finns inte upptaget i CMR-direktivets bilaga 1 som motsvarar listan i AFS 2023:10 8 kap 13 § andra stycket. Asbest bör därmed undantas från krav på samma sätt som det görs idag. På så sätt undviks dubbelreglering och överimplementering och regelverket blir tydligare.

När det gäller kvarts finns krav i Arbetsmiljöverket föreskrifter om kvarts (AFS 2023:10 10 kap) kring till exempel val av åtgärder för att minska risk, rengöring samt uppföljning och kontroll av åtgärder. Dessas krav motsvarar flera av de punkter som listas i AFS 2023:10 kap 8 17 § och innebär en dubbelreglering.

Att motverka dubbelregleringar har varit ett av argumenten till att genomföra den stora regelförnyelsen som trädde i kraft 1 januari 2025.

Kraven gällande hantering av kvarts och asbest bör endast finnas på ett ställe i regelstrukturen. Enligt Arbetsmiljöverkets konsekvensbedömning följer företagen redan nu gällande krav på hantering av kvarts och asbest.

Bly

Flera av de föreslagna ändringarna från Arbetsmiljöverket för bly bygger på ändringar i minimidirektiv (EU) 2024/4869. För att föreskrifterna om gränsvärden vid luftvägsexponering i arbetsmiljön (AFS 2023:14) och medicinska kontroller i arbetslivet (AFS 2023:15) ska vara i linje med EU:s direktiv behöver de revideras.

Förslaget innebär att undantagen i AFS 2023:15 7 kap. 1 § för kravet på att arbetsgivaren ska anordna medicinska kontroller tas bort. Däremot kvarstår kravet på att medicinska kontroller inte behöver genomföras om arbetsgivarens riskbedömning visar att exponeringen är försumbar.

Ordet "försumbar" kan leda till oklarheter. Detta bör förtydligas i vägledningsmaterial till föreskrifterna genom att ge konkreta exempel på "försumbara" situationer. För ett flertal verksamheter är det inte alltid möjligt att på förhand veta om man kommer i kontakt med ämnen eller material som innehåller bly, exempelvis inom räddningstjänst eller återvinning.

Arbetsmiljöverket föreslår, i enlighet med EU-direktivet, ett undantag för arbetstagare med historisk exponering. Detta undantag träder i kraft samtidigt (1 januari 2029), när det biologiska gränsvärdet på 0,7 umol/l gör det möjligt att under vissa förutsättningar sysselsätta personer med ett högre biologiskt gränsvärde till följd av tidigare exponering. Skrivningarna kring historisk exponering är svårbegripliga. Sobona anser därför att en tydliggörande vägledning är viktig.

Diisocyanater

Arbetsmiljöverket föreslår att gränsvärdet i Sverige redan 9 april 2026 sänks till direktivets lägre nivå. Detta är tidigare än vad EU-direktivet kräver. Sobonas uppfattning är att Sverige ska gå i takt med övriga Europa och införa gränsvärdet på det sätt och vid samma tidpunkt som direktivet anger.

Sobona ser positivt på Arbetsmiljöverkets slutsats att ett gemensamt gränsvärde för samtliga diisocyanater är enklare att förhålla sig till.

Eftersom de nuvarande svenska gränsvärdena för diisocyanater ligger väldigt nära gränsvärdena i det nya direktivet och övriga Europa ska införa det nya gränsvärdet först om två år samt att det medför kostnader för exponeringsbedömning och extra mätningar i samband med att nya gränsvärden träder i kraft anser Sobona att denna regelförändring inte ska genomföras nu.

Enligt konsekvensutredningen krävs endast en enkel stökiometrisk beräkning för att omräkna de nuvarande mätvärdena till det kommande gränsvärdet. Därför är det viktigt att Arbetsmiljöverket tar fram stöd och vägledning för att underlätta dessa

beräkningar och göra det enklare för arbetsgivare att jämföra de nuvarande uppmätta värdena med det nya gränsvärdet.

Krom(VI)

Arbetsmiljöverkets förslag om ett sänkt hygieniskt gränsvärde för krom (VI)-föreningar från 0,005 mg/m³ till 0,001 mg/m³ är inte direktivstyrt. Sobona anser att Sverige ska gå i takt med övriga Europa vad gäller införande av nya hygieniska gränsvärden.

I konsekvensutredningen gör Arbetsmiljöverket bedömningen att de flesta företag där krom (VI)-föreningar bildas vid en process eller vid tillverkning redan idag har nivåer under det föreslagna gränsvärdet. Med nytt gränsvärde behöver företag dock göra nya exponeringsbedömningar. Eftersom gränsvärdet sänks till en mycket låg nivå är det troligt att det inte kommer att räcka med exponeringsbedömningar för att säkerställa efterlevnad utan att exponeringsmätningar kommer att behövas.

När nya hygieniska gränsvärden beslutas genom ett EU-direktiv ges medlemsländerna två år (ibland längre) för att implementera ett nytt gränsvärde. Sobona anser att en längre implementeringstid behövs för införandet av det nya hygieniska gränsvärdet för krom (VI)-föreningar. Detta skulle ge bättre förutsättningar att förbereda sig och vidta nödvändiga åtgärder.

Trikloramin

Arbetsmiljöverket föreslår att ett nytt luftgränsvärde ska införas för trikloramin, 0,1 mg/m³. Ett gränsvärde som inte finns upptaget i EU-direktiv och därmed inte har genomgått samma grundliga utredning om skadeeffekter som gränsvärden i EU-direktiv har. Det behövs mer kunskap om vilka hälsoeffekter och andra konsekvenser ett nytt gränsvärde innebär. När nya gränsvärden ska införas behöver hänsyn även tas till att vara genomförbara på teknisk och ekonomisk möjlig nivå.

Folkhälsomyndighetens allmänna råd om bassängbad¹ från 2021 har ett riktvärde för halten av trikloramin i inomhusluft till maximalt 0,2 mg/m³ (stationär provtagning) för att minimera hälsobesvär hos badande. Riktvärdet skulle även kunna omfatta arbetstagare. Sobonas medlemmar med bassängbad arbetar efter Folkhälsomyndighetens riktvärde.

Av Arbetsmiljöverkets konsekvensutredning framgår ”enligt uppgifter från Svenska Badbranschen så skulle det vara så många som ungefär hälften av badhusen som ligger nära det föreslagna gränsvärdet vid hög beläggning”.

¹ Folkhälsomyndighetens allmänna råd om bassängbad HSLF-FS 2021:11

Om det nya luftgränsvärdet, 0,1 mg/m³, införs kan det medföra problem och kostnader för ett flertal badanläggningar. I Arbetsmiljöverkets konsekvensutredning står att exponeringsmätningar kan leda till att åtgärder blir aktuella. Exempel på åtgärder som inte är så kostsamma är informationskampanjer riktade till badgäster om vikten med god hygien samt att badet förbättrar städrutinerna, vilket Sobonas medlemmar redan gör. Andra åtgärder kan vara av ventilationstekniks karaktär vilket skulle medföra omfattande kostnader.

I Arbetsmiljöverkets konsekvensutredning står det att *”det är mycket svårt att uppskatta dessa eventuella kostnader då kostnaderna för motsvarande åtgärd kommer att skilja sig från anläggning till anläggning. Om anläggningarna däremot behöver begränsa antalet besökare vid hög belastning för att kunna möta gränsvärdet vid vissa tidpunkter, förloras intäkter i större utsträckning. Skulle en ombyggnation av t.ex. ventilationssystemet eller trimning av de befintliga renings- och ventilationssystemen bli nödvändig kan det för en enskild anläggning bli mycket kostsamt. Hur stor kostnad är omöjligt att säga exakt efter som varje badhus har olika förutsättningar, men förmodligen rör det sig om miljonbelopp. Hur många som måste vidta åtgärder efter exponeringsmätningen, och i så fall vilka, är svårt att uppskatta, /.../står det klart att frågan är för komplex och att det saknas uppgifter för att det ska vara möjligt att generera en översiktlig kostnadsberäkning.”* Arbetsmiljöverket skriver själva att underlaget för ett gränsvärde på 0,1 mg/m³ är bristfälligt. Vi vet alltså inte hur stora kostnader för införandet av ett gränsvärde skulle bli och hur detta skulle påverka driftkostnaderna för en badanläggning.

Sobona anser att ett så genomgripande förslag som ett nytt gränsvärde för triklorammin måste analyseras mer beträffande konsekvenser och kostnader som införandet av gränsvärdet innebär. Det behöver dessutom finnas enhetliga mätmetoder för exponering. Är det stationär eller personburen mätutrustning som arbetsgivaren ska använda sig av? Kostnaderna för de olika metoderna skiljer sig åt vilket påverkar arbetsgivaren.

Sobona anser att Folkhälsomyndighetens riktvärde i stället borde följas upp för att se om ett nytt gränsvärde verkligen behövs eller om det är så att Folkhälsomyndighetens riktvärde är tillräckligt för att förebygga ohälsa hos både badgäster och arbetstagare i badhusanläggningar.

Stockholm 2025-01-16

Ann-Charlotte Rand, Arbetsmiljöstrateg
Sobona – Kommunala företagens arbetsgivarorganisation

Kontakt: ann-charlotte.rand@sobona.se